

ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТРУМЕНТИ И РИСКОВЕТЕ, СВЪРЗАНИ С ТЯХ

Финансови инструменти по смисъла на ЗПФИ са:

1. ценни книжа - прехвърлими права, регистрирани по сметки в Централния депозитар, а за държавните ценни книжа - регистрирани по сметки в Българската народна банка или в поддепозитар на държавни ценни книжа, или в чуждестранни институции, извършващи такива дейности (безналични ценни книжа), или документи, материализиращи прехвърлими права (налични ценни книжа), които могат да бъдат търгувани на капиталовия пазар, с изключение на платежните инструменти, като:

а) акции в дружества и други ценни книжа, еквивалентни на акции в капиталови дружества, персонални дружества и други юридически лица, както и депозитарни разписки за акции;

б) облигации и други дългови ценни книжа, включително депозитарни разписки за такива ценни книжа;

в) други ценни книжа, които дават право за придобиване или продажба на такива ценни книжа или които водят до парично плащане, определено посредством ценни книжа, валутни курсове, лихвени проценти или доходност, стоки или други индекси или показатели.

2. инструменти, различни от ценни книжа:

а) инструменти на паричния пазар - инструменти, които обичайно се търгуват на паричния пазар, като краткосрочни държавни ценни книжа (съкровищни бонове), депозитни сертификати и търговски ценни книжа, с изключение на платежните инструменти;

б) дялове на предприятия за колективно инвестиране;

в) опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент и други деривативни договори върху ценни книжа, валута, лихвени проценти, доходи или други деривативни инструменти, индекси или финансови показатели, задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка или чрезпарично плащане;

г) опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент и други деривативни договори върху стоки, задълженията по които трябва да бъдат изпълнени чрез парично плащане или задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез парично плащане по искане на една от страните (извън случаите на неизпълнение или друго основание за прекратяване на договора);

д) опции, фючърси, суапове и други деривативни договори върху стоки, задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка, когато те се търгуват на регулиран пазар и/или на многостранна система за търговия;

е) опции, фючърси, суапове, форуърдни договори и други деривативни договори върху стоки, извън посочените по буква "д", задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез доставка, които не са търговски ценни книжа и които съгласно чл. 38, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1287/2006 на Комисията имат характеристиките на други деривативни финансови инструменти в зависимост от това дали подлежат на клиринг и сетълмент, включително чрез признати клирингови къщи, или се използват като обезпечение при маржин покупки или къси продажби;

ж) деривативни финансови инструменти за прехвърляне на кредитен риск;

з) договори за разлики;

и) опции, фючърси, суапове, форуърдни договори с фиксиран лихвен процент, както и всякакви други деривативни договори във връзка с изменения на климата, товарни тарифи,

цени на квоти за търговия с емисии, проценти на инфлация и други официални икономически статистически показатели, задълженията по които трябва да бъдат изпълнени чрез парично плащане или задълженията по които могат да бъдат изпълнени чрез парично плащане по искане на една от страните (извън случаите на неизпълнение или друго основание за прекратяване на договора), както и всякакви други деривативни договори, свързани с активи, права, задължения, индекси и показатели извън посочените по този член, които имат характеристиките на другите деривативни финансови инструменти в зависимост от това дали се търгуват на регулиран пазар, подлежат на клиринг и сетълмент, включително чрез признати клирингови къщи, или се използват като обезпечение при маржин покупки или къси продажби, както и деривативните договори съгласно чл. 38, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 1287/2006 на Комисията.

2. Акции

Акцията е вид финансов инструмент, удостоверяващ собственост в дадено дружество и представляващ иск върху съответна част от активите и печалбата на компанията. Акциите дават право на техните притежатели да гласуват в общото събрание на акционерите дружеството-издател и да получават дивиденди. Дивидентите не са гарантирани, и едно дружество може да вземе решение да не изплаща дивиденди или да изплати по малка сума от предишни периоди.

При търговия с акции инвеститорът е изложен на различни видове риск, които могат да се разделят на специфични за акция на дадена компания и системни рискове за целия пазар.

- оперативен риск – риск от сътресения в оперативната дейност на компанията, водещи до влошаване на нейните финансови резултати и отразяващи се върху пазарната цена на нейните акции. В тази група може да се включи и риск от започване на съдебно производство срещу компанията, което също може да доведе до влошаване на финансовите резултати

- ликвиден риск – изразява се в невъзможността на инвеститора да сключи сделка в желанието от него момент за искания обем акции поради липса на достатъчно насрещен интерес, както и възможността за сключване на неизгодна сделка поради големия спред между котировките купува и продава. Възможно е с дадена акция да няма сделки в период от няколко дни.

- ценови риск – риск от неблагоприятни промени на цените на акциите вследствие на публично оповестена информация или друго събитие, свързано с емитента. Движението на цените може да бъде ограничено от борсата на която се търгуват акциите като за БФБ диапазона е 15% и 30%

Системни рискове:

- общ макроикономически риск – риск от нарушаване на макроикономическата стабилност на държавата в която оперира дадена компания

- лихвен риск – риск от неблагоприятна промяна на лихвените равнища, водещо до повишаване на лихвените разходи на компания и/или затруднения в кредитирането

- валутен риск – риск от покачване/понижаване на валутните курсове водещо до печалби/загуби от преценка на приходите и разходите на компанията-емитент направени в чужда валута. За България съществува риска от промяна на фиксирания курс лев/евро

- инфлационен риск – риск от покачването на инфлацията до нива, които ограничават ръста на икономиката и свива вътрешното търсене

- законодателен/регулаторен риск – риск от внезапни промени на закони и регулации, които могат да ограничат дейностите и развитието на емитента. В това число се включва риск от въвеждането на данък върху търговията с акции, което може да доведе до неблагоприятни последици за цялата фондова борса
- политически риск – риск от възникване от политическа криза, която да доведе до влошаване на икономическата ситуация в страната

2. Облигации

Облигацията е вид дългов финансов инструмент, с покупката на който инвеститорът встъпва в ролята на кредитор на дружеството-емитент. Облигациите се характеризират с различни договорни условия между емитента и кредитори. Основни параметри на една облигация са срок за изплащане на задълженията по облигационния заем, лихвен процент по задължението и периодичност на неговото изплащане, обезпеченост на облигацията и ред при погасяван. Емитент на облигацията може да бъде както държавата така и частни компании. Специфично при търговията с облигации е наличието на котировки за чиста и мръсна цена (цена включваща натрупаната до момента лихва) като на БФБ се обявяват и двете цени.

При търговията с облигации инвеститорът е изложен на следните рискове:

- лихвен риск – отнася се до ефекта от промяна на пазарните лихвени равнища върху стойността на облигациите. При повишаване на лихвените проценти цените на облигации се понижават и обратно.
- риск свързан с кривата на доходност – Кривата на доходността показва връзката между доходността на облигациите и техния падеж. Рискът, свързан с тази крива произлиза от възможността за промяна в нейната форма, което се отразява върху стойността на облигациите
- ценови риск – риск от неблагоприятни промени на цените на облигациите вследствие на публично оповестена информация или друго събитие, свързано с емитента.
- риск от реинвестиране – това е риск свързан със инвестирането на получените парични потоци от една облигация (главница и лихви) при по-ниски лихвени проценти, водещо до намаляване на възвращаемостта на инвеститора. Рискът от реинвестиране, включва в себе си и риск от предплащане на части или цялата облигация при понижаване на лихвените равнища.
- кредитен риск – риск свързан с кредитоспособността на емитента на облигацията и възможността тя да се влоши, което намалява стойността на инвестицията. Кредитният риск включва в себе си риск от фалит на емитента, който може да доведе до неизплащане на натрупаните задължения
- ликвиден риск - изразява се в невъзможността на инвеститора да сключи сделка в желанието от него момент за искания обем облигации поради липса на достатъчно насрещен интерес, както и възможността за сключване на неизгодна сделка поради големия спред между котировките купува и продава. Възможно е с дадена облигация да няма сделки в период от няколко дни.
- риск от бедствия и аварии
- валутен риск – риск от покачване/понижаване на валутните курсове водещо до печалби/загуби от инвестициите в облигации, деноминирани в чужда валута. За България съществува риска от промяна на фиксирания курс лев/евро
- инфлационен риск – неочакваната инфлация намалява реалната възвращаемост от дадена облигация и води до понижаване на цената и

- законодателен/регулаторен риск – риск от внезапни промени на закони и регулации, които могат да ограничат дейностите и развитието на компанията-емитента. В това число се включва риск от въвеждането на данък върху търговията с акции, което може да доведе до неблагоприятни последици за цялата фондова борса
- държавен риск – риск, свързан основно с инвестициите в облигации издадени от държавата. Изразява се в промени в политиките за изплащане и обслужване на държавния дълг.